

ERGENLİK TEN YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞ DÖNEMİ OLARAK GENÇLİK

Prof. Dr. Engin GEÇTAN

“Ondokuz yaşındayım ve şimdiden yorgunum;”

A.B.D.'de Kent Üniversitesindeki olaylar sonrasında
bir kız öğrenci.

Yaşam dönemlerinin algılanış biçimi, insanlığın evrimi içinde, toplumsal değişmeler tarafından etkilenmektedir. Tarihsel belgelere göre, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda endüstrileşmenin başlaması, orta sınıfların oluşması ve eğitim kurumlarının ortaya çıkışına değin çocukluk, kendine özgü gereksinimleri ve karakteristikleri olan bir dönem olarak belirlenmemiştir. Ergenlik dönemi kavramı yirminci yüzyılda ortaya çıkmıştır. Yine yirminci yüzyılın ortalarında yaşlılık büyük ilgi konusu durumuna gelmiş, son yıllarda ise orta yaş daha önce farkedilememiş özellikleri ile araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır.

Yakın geçmişe değin yaşam dönemleri sıralanırken, ergenlik dönemini yetişkinlik döneminin izlediği varsayıldı. 1960'ların sonlarından bu yana ise hızlı toplumsal değişimin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve “gençlik sorunları”, “bunalımlı gençlik”, “öğrenci hareketleri” gibi adlar verilen bir olgu, dünyanın çeşitli ülkelerinde kamuoyunda kaygı yaratacak boyutlarda yaşanmaya başladı. Özellikle üniversite ve yüksek okul öğrencilerinde daha yaygın bir biçimde gözlenen bu olgu, ana-babalarının aynı yaşlardayken olduğundan çok farklı olarak, bir türlü durulamamaları, kendilerini yetişkin olarak kabul et-

memeleri ve varolan toplum düzenine karşı çıkararak çeşitli politik öğretilerle yoğun bir biçimde özdeşleşmeleri ile belirlenir.

Gençlik kavramının ayrımını yapabilmek için, önce ergenlik döneminin özelliklerini kısaca gözden geçirmekte yarar olabilir. Ergende olduğu gibi, ana-babada da yeni uyum düzenlemelerini gerekli kılan bu üç dönemin özellikleri aşağıdaki biçimde özetlenebilir :

Çocukluktan yetişkinliğe geçişte ergenin çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri, bilinçdışındaki ana-baba kavramlarında yapmak zorunda olduğu değişikliktir. Çocuk güvenliğini, ana-babasının herşeyi bilen ve herşeyin üstesinden gelebilen kişiler olduğu inancından alır. Eğer çocuğun yaşantıları ana-babayı bu kavramlarla birlikte algılamasını engeller nitelikte ise, anksiyete ve güvensizlik duyguları belirir. Ergenlik çağına ulaşan çocuk, ana-babanın güçlü imgelerini yıkma çabasında ilk adım olarak, çoğu kez, onların yerine geçecek başka kişiler arar. Ancak bir süre sonra, aradığını bu yoldan bulamayacağını bilincine varır. Giderek, yetişkinliğe ulaşmak için gerekli olan gücü kendi içinde yaratma zorunluluğunu kabul etmeye başlar.

Ergenin önemli çabalarından biri de toplumun onayladığı değerlere uygun varsayımlar geliştirebilmektir. Doğru ve yanlış kavramlarının oluşturulmasında bu kez kullanılan ölçütler, çocuğunkinden farklı ve yetişkin yaşamın gereksinimlerine yöneliktir. Dolayısıyla yetişkinliğe adım atmadan önce özdenetim mekanizmalarını yeterince geliştirmiş olması gerekir. Ne var ki, hızlı değişen çağdaş toplumlar için geçerli değerlere ulaşabilmek pek de kolay olmaz ve başarı ile atlatılmayan kimlik bunalımı ergende, toplum içindeki rolü ile ilgili bir şaşkınlık yaratır.

Ergen bir yandan yetişkin erkek ya da kadının bedensel özelliklerini kazanırken, öte yandan toplumun kendisinden beklediği kadın ya da erkek rolünü benimsemekle yükümlüdür. Çağdaş ergen bu aşamayı yetişkinlerin çoğu kez yetersiz rehberliğinden çok, kendi esnekliğinden ve yenilikler arama isteğinden yararlanarak tamamlar (Gardner, 1959).

Ergenin çözmek zorunda olduğu bir diğer sorun, öğrenimine ve gelecekteki mesleğine ilişkin kalıcı bir seçim yapma

zorunludur. Freud'a göre olgunluk iki ölçütle belirlenir: sevebilmek ve çalışabilmek. Kendisine uygun bir öğrenim ve meslek seçimi yapabilen ergen bu ölçütlerden birini yerine getirmiş olur.

Tüm bu içsel çatışmalar ergenin büyüme isteğinin normal sonuçları olarak ortaya çıkar. Ergenlik geçici bir rol kararsızlığı dönemidir. Çeşitli roller düşünülür, değerler denenir, benimsenir, sonra terkedilir ve yenileri aranır. Bir dönem için benimsenen değerlerden kısa bir süre sonra tümünden vazgeçilir. Bazen yıkıcılığa dek varabilen kararlı bağımsızlık, bir diğer an bebeksi bir bağımlılık gösterebilen ergen sürekli olarak ileriye ve geriye gider gelir.

Ergenlikten yetişkinliğe geçiş yeterli bir benlik yapısının geliştirilmesini gerektirir. Yeterli bir benlik gelişimi, insanın kendisine sorduğu üç temel soruyu yanıtlayabilmesine bağlıdır: Ben kimim? Nereye yönelmeliyim? ve Neden? İşte bu soruların yanıtlarını arama zorunluğu, "gençlik" adı verilen ve kendine özgü karakteristikleri olan, ancak evrensel olmayan bu dönemin de yaşanmasına neden olur.

Günümüz genci için bu soruların yanıtlarını bulmak hiç de kolay değildir. Çünkü dünyanın çoğu köşesinde denetimden çıkmışcasına yaşanmakta olan yaygın toplumsal değişimler, kurumların ve değer yargılarının bir insanın yaşam süresi boyunca geçerliklerini sürdürmelerine olanak vermemektedir. Giderek karmaşıklaşan bir toplumsal yapı kazanan dünyanın herbir yanından anında iletilen bilgiler ve hızlı dönüşümler bireylerin varsayım sistemlerini sürekli olarak sarsmaktadır. Günümüz genci de bu değişimleri bir yandan kendi kişiliğine yansıtmakta, bir yandan da bunların çoğuna karşı çıkmaktadır.

Genç insan ben kimim sorusuna yanıt bulabilmesi için, öncelikle aile ve toplumun, bireyin kendisine ilişkin olumlu bir imge geliştirebilmesi için gerekli koşulları sağlamış olmaları gerekir. Kusurlu ana-baba tutumları, yoksulluk vb. etmenler gencin kendisini düşman bir dünya içinde, yetersiz ve güçsüz bulmasına yol açabilir. Üstelik, sürekli değişen bir çevre içinde bir insanın kimliğinin tutarlılığını koruyabilmesi de oldukça güçtür.

Bu dönemde ciddi bir tehlike de bağımlılığı bağımsızlığa yeğlemektir. Varoluşcuların tanımladığı "özünü biçimlendirmek" yürek ister ve insanın vereceği kararların yaratacağı sonuçların sorumluluğunun üstlenmesini gerektirir. Böyle bir çaba toplumun beklentileri ve baskıları ile çatıştığından genç insan kendi kimliğinden vazgeçme pahasına topluma bağımlı kalabilir ya da bazı karşıt-kültür ve politik grupların içinde kaybolmayı yeğleyebilir. Bu güçlüklerle karşı bir oranda seçim özgürlüğüne sahip olmak ve kendisini davranışlarının yaratıcısı olarak görmek istiyorsa, oldukça belirli ve sürekli bir kimlik duygusu geliştirmek zorundadır.

Nereye yönelmeliyim sorusunun yanıtı ise ergenlik ve gençlik döneminde, yetişkin yaşam için gerekli olan yeteneklerin edinilmesini amaçlayan tasarıların geliştirilebilmesine bağlıdır. Eğer birey tasarısız ya da tasarıları gerçekdışı ise güçlükler başgösterir. Anlamli tasarılar geliştirilse dahi, eğer bireyin bunları gerçekleştirecek ego gücü yoksa, engellemelerle karşılaşır ve bunları aşamadığında değersizlik ve umutsuzluk duyguları ortaya çıkar (Miller, 1969).

Neden herhangi bir yaşam tasarısı değil de diğeri seçilir sorusunun yanıtı bireyin kendisine ve dünyasına anlam verebilmek için geliştirdiği varsayımlar sistemine göre değişir. Eğer bireyin varsayımları yetersizse, algılaması ve düşünceleri de olumsuz yönde etkilenir ve seçtiği yollar gerçekçi olamaz, dolaşısıyla her an dengesini yitirme tehlikesini yaşar.

Gençlik dönemini ve bu dönemin kendine özgü bunalımlarını alışlagelmiş psikolojik kavramlar içerisinde tanımlamak oldukça güçtür. Bazı araştırmacılar bu bunalımları gecikmiş bir ergenlik dönemi tepkisi olarak yorumlarken, diğerkleri genç yetişkinlik terimini yeğlemektedir. Aslında her iki terimin de bu olguyu tanımlamaya yeterli olduğu söylenemez. Çünkü bu gençlerin çoğu ergenlik döneminin karakteristik başkaldırma tepkilerini daha önce yaşamış kişilerdir. Öte yandan toplumda, bu gençlerle aynı yaşta olduğu halde, durulmuş, belirli bir işte çalışmakta olan, hattâ evli ve çocuk sahibi yetişkin gençler de bulunmaktadır. Sayıları giderek artan bir azınlık olan bunalımlı gençliğin en belirgin özelliği ise bazı soruların yanıtlarını bulamamış olmalarıdır. Bunlar, daha önce de belirtildiği gibi, sü-

regelen toplumsal düzen, meslek seçimi ve iş olanakları, toplumsal rol ve yaşam biçimine ilişkin sorulardır. Önceki kuşaklarda bu sorulara yanıt bulunduğu yetişkinlik dönemine ulaşılmış olurdu. Ancak, sorulara yanıt bulmak da günümüzde olduğundan çok daha kolaydı.

Keniston'a göre (1974), "gençlik" daha önce farkedilmemiş bir yaşam dönemi olarak kabul edilmesi gerekir. Ancak bu anlamda gençlik, ne olağanüstü yaratıcı ve uyumlu, ne de olağandışı bunalımlı azınlık gruplarla sınırlanabilir. Gençlik, dünyanın her toplumunda ergenlikten yetişkinliğe "geçiş" döneminde olan milyonlarca insanı kapsayan bir kavramdır. Gençlik döneminin en önemli kaygısı, toplumla benlik arasındaki gerilimden kaynaklanır. Ergen ne olduğunu tanımlamak için çabalar, genç ise ne olduğunu artık farketmeye başlamıştır. Ancak bu kez, ne olduğu ile toplumun kendisinden ne beklediği arasındaki çelişkiyi yaşamak zorunda kalır. Bu çelişkinin yarattığı bunalım her zaman toplum düzenini reddetme ya da politik etkinliklere katılma biçiminde olmaz. Bu dönemdeki genç bazen kendi benliğini reddeder, uyuşturucu madde ya da hippilik vb. akımlar içinde kendisinden kurtulmaya çalışır.

Gençlik, fenomenolojik olarak, dünyaya yabancılaşma ve herşeyi yapabilecek denli güçlü olma duyguları arasında gider gelir. Yabancılaşma, dünyadan soyutlanma ve insan ilişkilerinde kopukluk biçiminde yaşanır. Çoğu insan yaşamı boyunca arada bir bu duygulara kapılırsa da, yabancılaşma hiçbir yaşam döneminde gençlikte olduğu denli yoğun yaşanmaz. Bu duygu kısmen genç insanın dünyadan ve diğer insanlardan gerçekten kopuk olmasından, kısmen de benliği ile dış dünya arasındaki uyumsuzlukları yaşayış biçiminden kaynaklanır.

Herşeyi yapabilecek denli güçlü olma duygusu görünürde yabancılaşma duygusunun tam karşıtıdır. Bu duygu, sınırsız bir özgürlüğün bulunduğu ve sayısız olanaklarla dolu bir dünyada, kendini herşeyi değiştirebilecek denli güçlü hissetme biçiminde yaşanır. Gerçekte, yabancılaşma ve sınırsız güçlülük duyguları birbirleriyle yakın ilişki durumundadır. Eski değerleri ve kısıtlamaları terketme isteginden kaynaklanan sınırsız olanaklılık ve özgürlük, aynı zamanda kopukluk ve yabancılaşma duygularının yaşanmasına neden olur.

Gençliğin bir diğer özelliği de toplumsallaşmayı ve süregelen kültürü benimsemeyi reddetmesidir. Genç insan herşeyi kabul etmeden önce iyice anlamaya çalışma çabasında olduğundan, giderek toplum ve kültürün kendi kişiliği üzerindeki yoğun etkisini farketmeye başlar ve de bundan tedirgin olur. Bu nedenle, zaman zaman toplumun kendisine verdiği rolleri kabul etmek istemez, kültürünü ve tarihini reddetmeye çalışır. Ne var ki, tüm bu karşı çıkmaları yine içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel ortam içerisinde ve yine kendisine tarihten miras kalmış yöntemlerle gerçekleştirmeye çalışır. Bu nedenle, gençliğin tarihle olan ilişkisi paradoksal niteliktedir. Tarihini reddetme çabaları sonucu, farkında olmadan kendi döneminin tarihini oluşturur.

Gençlik döneminde değişme ve devrim hareketlerine büyük değer verilir, buna karşılık durgunluk ve değişmezliğe karşı tepki geliştirilir. Gençliğin en yoğun psikolojik sorunları bu değişmenin ketlendiği durumlarda yaşanır ve hiçbir yere ulaşamayacağı düşüncesi paniğe neden olur. Değişme çabası bazen kişinin kendisine yöneliktir ve bu amaçla türlü felsefi ve kültürel akımlara ya da LSD vb. kimyasal maddelere başvurulur. Değişme isteği bazen dış dünyayı harekete geçirme çabaları biçiminde ortaya çıkar ve türlü toplumsal ve politik etkinliklere katılır.

Gençliğin yetişkinliğe bakış açısı da bu duyguların etkisi altındadır. Genç insana göre ana-babası hemen hemen hiç değişmez. Oysa yetişkin insanın yavaş tempodaki değişimi, çocuklarının hızlı değişimi için gerekli ortamı sağlar. Ancak, genç insan için yetişkinlik duraklama anlamına gelir. Genç insan için ise duraklama yok olmakla eşanlam taşır.

Gençlik döneminin en ciddi davranış bozukluklarından biri olan depresyon da bu olgudan kaynaklanır. Genç insan kendisini "durdurulmuş" ya da "yolu kapatılmış" hissettiğinde depresyon ortaya çıkar. Özellikle, hareket etmek istemesine karşın hareket edemediği duygusuna kapılmak, böyle bir durumun yaşanmasında başlıca etmendir. Hareketin ne anlama geldiği bir gençten diğerine değişir. Kimi için başarıya ulaşmak hareketi simgeler; kimi kendi kişiliği içinde bir devrim yapmak ister, başaramazsa, kendisini belirli bir kişilik yapısı içerisinde

tutuklanmışcasına yaşar. Gençlik depresyonlarından çıkışın tek yolu yeniden hareket kazanmaktır. Hareketin ne anlama geldiği artık büyük önem taşımaz. Çünkü gençliğin bilinçdışında hertürlü hareket eşdeğerdedir. Böyle bir genç, kendi kişiliği içinde tutuklanma duygusundan, diğer gençleri toplumsal amaçlara doğru harekete geçirmeye çalışabilir. Seyahat gibi yer değiştirmeler de hareket anlamına geldiğinden depresyonu tedavi edici bir etki yapar.

Ergenlik dönemindeki genç ana - babanın açıklarını yakalama çabasıdır, bunu da başarıyla gerçekleştirir ve böylece, çocukluk döneminde üstün varlıklar olarak algılanan ana - baba gözden düşer. Gençlik döneminde ise ana - baba kendi dünyaları olan gerçek kişiler olarak algılanmaya başlar. Aile geleneği ve yazgısına ilişkin sorular önem kazanır. Genç insan için, özellikle ana - babasının yaşamının bir benzerini yaşayıp yaşamamak ya da bunu hangi oranda yaşamak en önemli sorulardan biridir. Çoğu genç için, onların yazgılarını ve yenilgilerini aşmama olasılığı kaygı konusu olur.

Gençlik döneminde bireyin insan olmasının getirdiği sınırlılıklar fark edilir. Dolayısıyla, nelerin gerçekleştirebileceği, nelerin hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceği de netleşmeye başlar, ancak henüz kabul edilmez. Bu nedenle, gerek psikolojik ve gerekse toplumsal değişimin gerekliliği konusunda direnilir. Genellikle kendini değiştirme çabasını üstlenme yerine, toplumun değişmesi istenir ve beklenir. Bunlar, olgunlaşmamış olmanın belirtileri olarak yorumlanmamalıdır. Çünkü, aslında, yetişkinlerin kendilerini ve toplumu kusurları ile kabul edişlerinin kökeninde gençlik dönemlerindeki düşünceleri bulunur.

Çoğu yetişkin, gençlerin olağandışı ya da kışkırtıcı düşünüş biçimlerine derhal normaldışı yaftası yapıştırma eğilimindedir. Genç insanın düşüncelerinin herkesin ortaklaşa kabul ettiği gerçeklerle pek ilgisi olamayabilir. Bunları normaldışı olarak nitelendirmeden önce, o dönemde dünyada süregelen gençlik kültürünün özelliklerini iyi tanımak gerekir. Ancak, bu esnekliğin yanısıra, gerçekten bozuk ve genellikle çevreye ya da kendine dönük yıkıcılığı içeren düşünüş biçimlerini de görmezlikten gelmemeliyiz.

Karşıt - kültür akımları, düşünüyü ve süre yönünden gelip geçicidirler ve içinde yaşanan kültüre karşı çıkma ya da ondan soyutlanma eğilimleriyle belirlenirler. Bu gruplar bir kabukla örülmüşçesine yaşar, gerçeklik sınamaları bozulmuştur, kendi dışlarında kalan insanları reddeder ve herbir grubun genç üyelerinde o gruba özgü kişilik karakteristikleri gelişir. Dıştan gözleyenlerde bu grupların sapık düşünceleri savunduğu, yıkıcı ve tehlikeli davranışlar geliştirdiği izlenimini verirler. Gerçekten de ileri oranda kişilik bozukluğu gösteren gençler bu gruplarla kolayca kaynaşırlar.

Gençlik döneminde gözlenen psikolojik güçlüklerden biri de fenomenolojik kopukluk sonucu ortaya çıkan "kendine ve gerçeklere yabancılaşma" duygularıdır. Özellikle insan ilişkileri kısır ve soyutlanmış gençlerde görülür. Böyle bir genç, kendisiyle, diğer insanlarla, gruplarla ya da değer verdiği tarihsel geleneklerle bağlantı kurmaya çalışır. Bu çaba, belirli amaçlara ulaşmak için değil, giderek artan kopukluk duygularına bir çözüm bulabilmenin arayışıdır. Kopukluk duygularından kurtulabilmenin tek yolu, sürekli ve gerçek insan ilişkileridir. Bunu başaramayan gençler boşluğa düşebilir, psikoz niteliğinde kopukluk dönemleri yaşayabilir ya da politik şiddet eylem gruplarına tutsak olabilir.

Gençlik belirli bir yaş grubu ile sınırlanamaz. Çoğu araştırmacı bu dönemin 18 ile 30 yaşlar arasında yaşandığı görüşündedir. Ancak, bu yaşlarda olan tüm insanlar gençlik dönemini yaşamaz. Çünkü gençlik yaşanması zorunlu olan bir dönem değildir. Bir diğer deyişle, "gençler" kendi yaş grupları içerisinde azınlığı oluştururlar. Son yıllarda ülkemizde şiddet ve terör olaylarına doğrudan katılmış olan gençler, ayrı ve kapsamlı bir inceleme konusu olmayı gerektirdiği için, burada konu dışı bırakılmıştır. Evrensel nitelikleri ile gençlik, kendi içinde tutarlı olmasına karşın zaman zaman çocuksu olabilen, ergenlik döneminin bazı kalıntılarını halâ yaşayan ve öte yandan, yetişkin insana özgü bazı davranışları da arada bir gösteren gerçek insanlar topluluğunu tanımlar.

Hızlı toplumsal değişme süreci gösteren toplumlarda "gençlik" dönemini geçirmekte olan kişilerde iki tepki türü ortaya çıkar. Bir grup genç yetkeci bir düzene, dinsel inançlarına ve

geleneklere eskisinden daha çok bağlanarak, toplumsal değişimin getirdiği anksiyete ve yabancılaşmaya karşı kendilerini korumaya çalışırlar ki bu tepki biçiminde otoriteye karşı duyulan kızgınlık bilinç düzeyine ulaşmaz. Bir diğer tepki biçiminde, engelleyici bir kurum olarak algılanan otoriteye duyulan kızgınlık bilinçaltında tutulmaz, açık ve sürekli bir öfke biçiminde yaşanır. Ne var ki, otoriteye kayıtsız koşulsuz boyun eğme kadar, ona yönelik ve ona göre ayarlanmış tepkiler de gelişimi ve içsel özgürlüğü kısıtladığından, bu gençlerin tepkileri zaman zaman saldırgan ve yıkıcı ölçülere ulaşabilir. Bu kişiler kendilerine tanınan hakları sağduyu ölçüleri içinde sınırlayarak kullanamadıkları için, varolan kurumlara yalnızca karşı çıkarak, yapıcı, yaratıcı ve gerçeklikten çok uzak olmayan öneriler getiremezler.

Toplumsal değişim sonucu ortaya çıkan kimlik bunalımına karşı, özellikle son on yıl içinde, en sık başvurulan çözüm yolu "kimlik geçişi" olmuştur. Bu olgu, spesifik olarak, politize olma biçiminde ortaya çıkmış ve kendi varsayımlar sistemini geliştirmekte güçlük çeken bazı gençler politik öğretilerde kimlik bulmaya çalışmışlardır. Bu, politik öğretilerle özdeşim yapmaktan farklı bir durumdur. Ego dağılmasına karşı oldukça etkin, ancak geçici bir savunma yöntemi olan bu olgu yukarıda sözü edilen tutucu ve tepkici örüntülere kısa zamanda aşırı politik bir nitelik kazandırabilir ve gençliğin kazandığı dinamik gücün bir bölümü de kendine karşı yıkıcı bir yöne doğrultulabilir.

İşte bu noktada yetişkinlere ve özellikle orta yaş grubuna önemli sorumluluklar düşmektedir. Günümüzde orta yaş grubu, toplumsal değişimin ve bu değişimin getirdiği olayların tüm denetimini ellerinde bulunduramamanın bazı sıkıntılarını yaşamakla birlikte, diğer yaş gruplarına oranla daha güçlü durumdadırlar. Herşeyden önce, toplum değer yargılarını belirleyen ve kararları oluşturan onlardır. Toplumun genel olarak gençliğe yönelimli olduğu ülkelerde dahi denetim yine orta yaşlıların elindedir.

Kuşkusuz, geleneksel otorite kavramı ile çağdaş dünyanın beklentileri arasındaki uyumsuzluklar, otorite durumunda olan kişilerin bu role ilişkin bazı bocalamalar geçirmesine de neden olabilir. Kimi, eleştiriye kapalı, engelleyici ve dayanaktan yok-

sun yargılarla bir otorite kimliğini sürdürmeye çalışırken kimi, otoritesinin gerektirdiği sınırları yeterince çizemeyebilir. Gençlik ise daha sonraki yaşamda yer alacak olan dönüşümlerin başlangıç noktasıdır. Bu dönemde özellikle meslek seçimi büyük önem taşır, ancak çalışma yaşamının üretkenliği ve yaratıcılığı yetişkinlik döneminde yaşanır. Bunalımlı gençlikten üretken yetişkinliğe geçiş için gerekli ortamı sağlayabilmek ise orta yaş grubunun, gerekli esnekliği gösterebilen, ancak kendi içinde tutarlı bir varoluşu gerçekleştirebilmesini ve toplum düzenine sahip çıkabilmesini içerir. Ancak o zaman hızlı toplumsal değişimin çalkantıları, gençlik dönemini geçiren bireylerin aslında doğal sayılabilecek bunalımlarını kendine ve çevreye dönük yıkıcı boyutlara ulaştırmaktan alıkoyabilir. Çünkü, aslında, insan bir parçası olduğu evrendeki düzeni kendi yaşamında da arar ve ancak yaşama anlam getiren bu evrensel düzen içerisinde kendini gerçekleştirebilir.

KAYNAKÇA :

- ERİKSON, E. H. *Childhood and Society*, New York : Norton 1964
- ERİKSON, E. H. *Identity : Youth and Crisis*, New York : Norton, 1968
- GARDNER, G. E. *Psychiatric Problems of Adolescence*, Arieti, S. (Ed.), *American Handbook of Psychiatry Vol. I* (S. 870 895), New York : Basic Books Inc., 1959.
- GEÇTAN, E. M. S. M. 1967 - 1968 yılı Psikolojik Danışma Bölümü Çalışması ile İlgili Rapor. 1968 Yılı Öğrenci Hareketleri (Dünyada ve Türkiyede) (S. 277 - 283) A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No. 7 Eğitim ve Toplum Araştırmaları Enstitüsü Yayınları No. 2 Ankara, 1969.
- GEÇTAN, E. Toplumumuz Bireylerinde Kimlik Kavramı İle İlgili Sorular Üzerine Bir Tartışma, 50. Yıla Armağan (S. 63 - 78) A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973.
- GEÇTAN, E. *Çağdaş İnsanda Normaldışı Davranışlar*, A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1976.
- JOSELYN, I. M. *Adolescence*, *American Handbook of Psychiatry* (Ed. S. Arieti) N. Y., Basic Books, 1974.
- KENISTON, K. *Youth and the Ideology*, *American Handbook of Psychiatry* (Ed. Arieti, S.) N. Y., Basic Books, 1974.
- KOHLBERG, L. *Stage and Sequence : The Cognitive Developmental Approach to Socialization*, *Handbook of Socialization Theory and Research* (Ed. Goslin, D.A.) Chicago, Rand Mc Nally, 1969.
- RIESMAN, D. *The Young are Captives of Each Other*, *Psych. Today*, 1969, 3. (S. 28 - 31).